

Hrvati i nepogrješivost papina prigodom vatikanskog sabora.*

Janko Oberški.

Znamenitost događaja. Na blagdan prvaka apostolskih sv. Petra i Pavla, dne 29. lipnja 1868. navijestio je otac svekolikoga kršćanstva bulom »Aeterni Patris« saziv 20. općenitog crkvenog sabora vatikanskog za dan 8. prosinca 1869. Glas velikoga Pape Pija IX. o skorom sazivu općenitoga sabora u Vatikanu odjeknuo je po svoj zemlji među svim kršćanskim svijetom kao gromorni zvuk trublje i svratio na sebe pozornost malo ne čitavog svijeta. Pitanje je saziva crkvenog sabora postalo aktuelnim ne samo za sav kršćanski katolički svijet,¹ nego i za šizmatike² i protestante³; štoviše, i kod najljućih neprijatelja katoličke crkve, u krugovima pristaša različitih protivjerskih filozofskih sistema.⁴ Pogotovo pak, kad je otac svega kršćanstva ljubeznim riječima upravio poziv na svekoliko kršćanstvo, kako na katolike, tako i šizmatike,⁵ protestante⁶ i sve ostale zabludjele ovce, kojima je širom otvorio velikodušno svoje srce, puno ljubavi prema svima, neka bi se vratili u krilo katoličke crkve, da se sve stado napokon nađe u velikoj ovčarnici Kristovoj, koja je jedina prava čuvarica istinitoga poklada nauke Kristove, opet je življe zakucalo od radosti srce sviju vjernih sinova sv. majke crkve. Kao da je električna struja potekla svim udovima crkve, tako se sve

* I. publikacija *Znan. teol. seminara*.

¹ Granderath: *Geschichte des vatik. Konzils*, (Herder, Freib. in Br. 1903.) I. 143.—302.

² Granderath: *l. c.* I. 303—327.

³ *Ibidem* I. 328—350.

⁴ *Ibidem* I. 350—354.

⁵ Apost. pismo sv. oca 8. IX. 1868. biskupima istočnog obreda, što nijesu u zajednici sa sv. stolicom »*Arcano divinae Providentiae consilio.*«

⁶ Apost. pismo 13. IX. 1868. svim protestantima i akatolicima »*Jam vos omnes noveritis.*«

stalo živo zanimati za taj velebni čin, budući da je sabor bio događaj, što je zaokupio sve mišljenje tadanjega katoličkog svijeta, i bio gotovo jedini predmet, o kojem je raspravljala svakolika štampa. S velikom su ga dakle napetošću očekivali katolici, a još većma protivnici katolicizma. Prvi se radovali, što će opet jasnije zâsjati luč nepomućene istine, a protivnički se tabor sav uskomešao bojeći se osude, koja bi imala biti smrtonosni udarac njihovim zabludama. Nije stoga čudo, što su ovom prilikom protivnici katoličke crkve upri sve sile, da osujete ovaj veliki pothvat.⁷

Već je bilo prošlo preko 300 godina, otkako se posljednji puta sastali oci na sveopći crkveni sabor u Tridentu. Otkad postoji crkva Kristova, nije prošlo toliko godina, a da se ne bi crkva sastala u ekumenski sabor, kao ovaj puta. Nije se stoga čuditi, što je već nastala velika potreba, da se upotrijebi ovo najizvršnije sredstvo, pomoću kojega se najuspješnije liječe rane na mističkom tijelu sv. katoličke crkve. Nije doduše ovaj puta bilo u crkvi očitih hereza, radi kojih bi se u prijašnja vremena obično sastajali općeniti crkveni sabori, ali se zato pojavio daleko opasniji neprijatelj kat. crkve, što istina nije izravno ustao protiv koje vjerske nauke, nego, što je još gore, zaprijetio istim temeljima kat. vjere.⁸ Bili su to različiti slobodoumni filozofski sistemi, što su htjeli da se prekine s tobožnjim ultramontanskim bajkama, da se zbací jaram papinstva, što po njihovom mišljenju svojim dogmatizmom skućuje slobodu znanosti, a postavi na oltar stvoreni idol ljudski razum. Svuda se isticalo kao osnovno načelo apsolutna autonomija razuma. Sve dublje i dublje puštale su korijenje protuvjerske filozofske i racionalističke zasade. Pa i same katoličke krugove okužio je mjestimice duh racionalističke atmosfere. Svuda se osjećalo neko nepovjerenje i bojazan prema natprirodnom, dok je s druge strane naprotiv sve većma rasla samosvijest i pouzdanje u moć vlastitog razuma.⁹ Razum ljudski postavljao se isključivom vrhovnom normom ljudske spoznaje, njemu se davala neograničena autonomija. Bilo je

⁷ Granderath: l. c. I. 351—354.

⁸ Wetzer-Weltês: Kirchenlexicon (Herder Freib. in Br. 1901.) XII. B. Vatik. Konzil.

⁹ Granderath, l. c. III. 263.

stoga već skrajnje vrijeme, da kat. crkva svečano i odlučno ustane na obranu temeljnih istina božanske nauke, te tako odbije neprijateljske napadaje na svoje svetinje i iznova ih učvrsti.

Napose je pak jedno pitanje, o kojem je na tom saboru trebalo raspravljati, svratilo u vrijeme saborovanja na sebe najveću pozornost. Pitanje je to o papinoj nepogrješivosti. U njemu je bilo takoreći usredotočeno cjelokupno djelovanje i raspravljanje vatikanskog sabora. Ono je tako općenito zaokupilo duh vaskolikoga kulturnog svijeta, te se među svim slojevima o njemu raspravljalo. Čim se više približavalo vrijeme saboru, rasla je sveopća uzbuđenost sve jače i jače. Katolici, protestanti, šizmatici, kler i lajikat, crkva i državne vlasti, učenjaci, filozofi, bogoslovi i katolički i protestantski, svi isključivo živo raspravljaju i međusobno polemiziraju o pitanju nepogrješivosti.¹⁰ Bura, što je uzvitala tu silnu prašinu među svim krugovima, postigla je svoj vrhunac, kad je sabor na svojim sijelima napose stao raspravljati o tom pitanju. Munjevitom se brzinom širile iz Rima po čitavom svijetu najrazličitije i najprotuslovnije vijesti o tom predmetu.¹¹

Jasno je, da je u toj općoj uzbuđenosti i metežu, u tom omoru najraznoličnijih mišljenja bilo vrlo teško razabrati čistu i nepokvarenu istinu.¹² Psihološki je razumljivo, da su protivnici kao i branitelji prečesto u afektu prekoračili granice zdrave logike, te se upuštali u žestoke i strastvene polemike, gdje nema već mjesta trijeznim i razumnim razlozima.

Nije mi svrha, da promatram sva ta mišljenja čitavoga svijeta o tom predmetu. Želio bih tek da se osvrnem na mišljenja i stanovište našega hrvatskog naroda prema ovome pitanju. Budući pak da i mi stojimo znatno pod utjecajem strane ponajviše zapadne kulture, razumljivo je, da su se i kod nas u glavnom grupirala mišljenja, kao i kod drugih naroda. Glasovi svjetske štampe odjekuju kod nas, te mi razabiremo, kako se i u nas *en miniature* odrazuje slika ove borbe između pristaša nepogrješivosti i protivnika njezinih. Svakako da je kod nas najviše uplivalo na mišljenje naših

¹⁰ Granderath: I. c. I. 160.

¹¹ Granderath: *ibid.* II. 274. s; III. 146., 180., 280., 373., 390.

¹² Granderath: III. 14. ss.

duhova držanje našega neumrog Strossmayera. Ta, kako i ne bi, nakon onoga impozantnog istupa toga veleuma na vaticanskom saboru, gdje je najedamput onako nečuvveno svratio na sebe pozornost cijeloga učenog zbora saborskih otaca, te sve zadivio svojom učenošću i govorničkom vještinom. Bez sumnje da je držanje Strossmayerovo najznatniji uzrok, što je većina našega klera ćuteći za sobom ovako moćno zalede, ne samo pristala uz takozvanu antioportunističku stranku, nego još više, našlo se tvrdih šija, koje su se izravno protivile ovoj nauci. Valja doduše priznati, da je ipak uza sve to bilo kod nas ozbiljnih muževa na jednoj kao i na drugoj strani, koji su iznosili dokaze, bilo u obranu ove nauke ili protiv nje, kao što je opet bilo silnih poteškoća, što ih je valjalo prebroditi i kod jednih i kod drugih, navlastito kod pristaša nepogrješivosti. Uvijek je zgodniji položaj napadača, nego li onoga, koji se brani. Da uzmognemo lakše pratiti događaje na vat. saboru, držim, da ne će biti na odmet, ako čitateljima iznesem kratku povijest toga sabora.

Pregled djelovanja vatic. sabora.¹³ 8. prosinca 1869. na blagdan Bezgrj. začeca B. Dj. M. otvoren bi napokon s velikom napetošću iščekivani vaticanski sabor. U prvoj svečanoj sjednici toga dana proglašen je uz prisutnost 698 saborskih otaca poslovnik saborskoga djelovanja, što ga je ustanovio sam sv. Otac Pijo IX. bulom »Multiplices inter« dd. 27. XI. 1869.¹⁴ Ovaj poslovnik određuje, kakva treba da je na saboru stega i red u raspravljanju.

1. Stavljaju biskupima na srce, da se vladaju onako, kako dolikuje njihovom dostojanstvu. Neka što više nastoje oko molitve, duhovnog štiva i razmatranja o nebeskim stvarima, navlastito pak neka se klone nesloge, zavisti i svade, već neka sve veže najuzvišenija krepost, ljubav.

2. Premda pravo predlaganja, o čemu će sabor raspravljati, pripada samo Apost. Stolici, ipak Papa ne samo da dopušta, već i želi, da i biskupi slobodno predlažu, što drže, te bi

¹³ Acta et decreta sacrorum conciliorum recentiorum, coll. Lacensis VII. Fr. Br. 1890. pag. 694.—767. (Radi kratkoće citirat ćemo ovako: C. V. pag. ...)

¹⁴ C. V. 17. sqq.

moglo biti na općenitu korist crkve. Ali budući da se lako može predvidjeti, e bi to moglo sprečavati rad sabora, ako se ne bi činilo u zgodno vrijeme ili zgodnim načinom, određuje Papa: a) da se ovakovi prijedlozi imaju pismeno slati posebnom odboru kardinala i saborskih biskupa od Pape za to ovlaštenih; b) prijedlozi se moraju doista ticati općenitog dobra crkve, a ne tek pojedinih biskupija; c) treba da su navedeni razlozi, radi kojih se prijedlog čini zgodnim; d) neka ne bude ništa, što se ne bi slagalo s mišljenjem crkve ili njezinom nepovredivom predajom. Posebni će odbor pomno ispitati stvar i reći, da li dopušta, da se prijedlog iznese ili ne, te napokon pustiti Papi na volju, da on dobro razmislivši odredi, hoće li se prijedlog iznijeti pred sabor ili ne.

3. Oci se upozoruju, da pomno čuvaju saborsku tajnu, jer to iziskuje razboritost, da se tako zlobnom svijetu ne dađe prilika škoditi crkvi. Oni, što su zaposleni u saboru, a nemaju biskupske časti, moraju se zakletvom zavjeriti, da će čuvati saborsku tajnu.

4. Red sjedala, kako će se porazmjestiti oci u saborskoj auli, jest ovaj: kardinali biskupi, kard. presbyteri, kard. diakoni, primasi, nadbiskupi, biskupi, prelati, nullius, generalni opati i generali redova.

5. Sabor imade tajnim glasovanjem izabrati petoricu sudaca, koji će ispitivati razloge, što ispričavaju oce, te ne moraju prisustvovati saboru, i drugu petoricu, koji će primati i rješavati tužbe i sporove među biskupima.

6. Imenuje saborske činovnike i tajnike, bilježnike, skrutatore i druge, što su bili potrebni. Među ovima nalazimo i Nikolu Voršaka, kanonika kaptola svetojeronimskog u Rimu, svećenika iz djakovačke biskupije, kao assignatora locorum.

7. Imenuje petoricu kardinala, što će predsjedati u generalnim skupštinama, i to: Kard. Reisach, de Luca, Bizarri, Bilio i Capalti. Ovi će predsjedati generalnim skupštinama i paziti, da rasprava ne zastrani od predmeta. Generalne su skupštine redoviti sastanci saborskih otaca, gdje su svi zajednički razpravljali o schematima saborskih dekreta ili kanona. Ova bi se schemata porazdijelila saborskim ocima nekoliko dana prije, nego li će započeti rasprava o njima, da ih oci mogu pro-

učiti, ispitati i podvrći svome sudu. Tko želi govoriti o kojem predmetu schemata u generalnoj skupštini, treba da dan prije najavi svoj govor predsjedništvu sabora. Tko bi pak na čiji govor u generalnoj skupštini imao što god primijetiti, tražit će riječ od predsjednika.

Sabor će tajnim glasovanjem izabrati posebna 4 odbora, svaki od 24 lica. Prvi će odbor rješavati pitanja, što se tiču vjere, drugi pitanja crkvene discipline, treći pitanja, što se tiču religioznih redova, a četvrti stvari, što se tiču istočnih obreda. Svakomu od tih odbora bit će na čelu po 1 kardinal, imenovan od Pape. Ovi će svakomu odboru dodijeliti po nekoliko učenih teologa i kanonista, koji će im biti na pomoć. Ovi će odbori ispitivati prijedloge biskupa, što bi ih oni željeli iznijeti pred sabor; nadalje ispitivati primjedbe otaca o pojedinim schematima, o kojima se raspravljalo na generalnim skupštinama, te prema tim primjedbama preradivati schemata. O onim pak primjedbama, što ih odbor nije uvažio, izvješćivat će po jedan član odbora generalnu skupštinu, zašto ih odbor nije uvažio. Po odboru ispravljena schemata porazdijelit će se opet tiskana ocima sabora, da ih prouče i reknu o njima svoj sud. Kad se napokon oči slože o kojem schematu, glasuju o njemu usmeno, da li ga prihvaćaju ili ne, dodavši eventualno pismeno primjedbu, kako žele da se schema ispravi.

8. Kad je formula schemata sasvim gotova, proglašuje se u svečanoj sjednici, gdje oči konačno o njoj glasuju pozitivno ili negativno bez ikakve primjedbe. Uvodna formula ovakovih svečano proglašanih saborskih dekreta ima da glasi: »Pius Episcopus, Servus Servorum Dei, sacro approbante Concilio, in perpetuum rei memoriam.«

9. Biskupima je pod prijetnjom kanonskih kazni zabranjeno, da se za trajanja sabora bez dovoljnih razloga udaljuju sa sabora.

10. Napokon određuje poslovnik, da biskupi imaju pravo, da uživaju dohotke svojih biskupija, dok pribivaju saboru te nijesu prisutni u svojim biskupijama, jer su u službi svekolike crkve. Jedino nemaju prava na t. zv. dohotke »inter praesentes«.

Ovaj je poslovnik bio mnogim biskupima prvim povodom nesuglasica. Neki su biskupi već od kuće došli na sabor

s tvrdim uvjerenjem u duši, da im se valja pod svaku cijenu boriti protiv proglašenja dogme papinske nepogriješivosti,¹⁵ koju tobože hoće da na svaki način protura u saboru takozvana ultramontanska jezuitska stranka,¹⁶ e da se tako skući neograničena sloboda, što je u svijetu preotela mah. Kad su s ovakovom nekoji biskupi opazili, da se poslovníkom, što ga je Papa ustanovio, ne daje baš prevelika sloboda biskupima glede stavljanja saborskih prijedloga, odmah je to dalo povoda sumnji, ne teži li doista tkzv. jezuitska stranka za tim, da posvema skući slobodu raspravljanja na saboru. Držali su naime, da se 2. točkom poslovníka previše ograničuje pravo biskupa tim, što moraju svoje prijedloge najprije obrazložene pismeno predati određenom za to odboru, da ih ispita i eventualno podastre papi, koji će onda konačno odlučiti, da li će se iznijeti pred sabor ili ne. Promotrimo li nepristrano samu stvar, vidjet ćemo, da je ovakvo mišljenje bilo neispravno. Papa je naime sam izričito naglasio, kako možemo iz konteksta bule »Multiplices inter« razabrati, da želi, e bi i biskupi predlagali, što drže te bi moglo koristiti cijeloj crkvi. Svatko će opet pametan dopustiti, da je nužno, da se nad ovakvim prijedlozima vodi neka kontrola. Nipošto ne bi bilo uputno, da svatko po svojoj volji dodijava čitavom zboru otaca koje-kakvim tricama, što se možda tiču tek djelomično koje crkve, te tako oteže djelovanje sabora. Ipak su ovi biskupi držali, e bi bilo potrebno, da se biskupima dade veća sloboda na saboru, jer da bi inače protivnici mogli sa sviju strana podići na sabor graju i klevete, da na njem vladá tiranski apsoluti-

¹⁵ Dupanloup, bisk. orleanski, muž veoma uplivan i agilán u čitavoj Francuskoj, još je prije početka sabora žestoko polemizirao protiv nepogriješivosti papine s nadb. Dechamps-om u Mechelnu. Vd. Granderath: *Gesch. d. vat. Konz. I. 277—280.; 295 s.; II. 67. s. 272; C. V. 1282 d; ibid. 1286 a ss.* Tako se i većina biskupa na provincijalnom saboru u Fuldi izjavila u svom pismu papi od 4. XI. 1869. da ne smatra shodnim proglašenje definicije pap. nepogrj. Među ovima nalazimo i novoizabranog biskupa rothenburškoga Hefelea. Vd. *C. V. 914 b.; ibid. 1196 a ss.* Opoziciji je Austro-ug. biskupa bio isprva na čelu kard. nadb. praški Schwarzenberg, a kasnije kard. nadb. bečki Rauscher.

¹⁶ Friedrich: *Geschichte des Vat. Konzils, Bonn 1877. I. B. 732 ss; II. B. 147 ss. 376 s; Acton: Zur Geschichte des vat. Concils 1871. München str. 7—18. —*

zam, da je sloboda raspravljanja sasvim skućena, a sabor da mora zaključiti ono, što mu tobože nalaže fanatična većina, koja da stoji sasvim pod uplivom jezuitske stranke.¹⁷ Da se tomu doskoči, ustaje, kako ćemo kasnije ćuti, odmah na početku sabora Strossmayer na čelu drugih 19 biskupa, te svi zajedno upravljaju na Papu pismo,¹⁸ gdje ga mole, da se biskupima previše ne skućuju prava, a što se tiče ćuvanja saborske tajne, da se i u tom pogledu nerazborito ne pretjeruje, jer bi to moglo samo još većma protivnicima dati povoda, da se klevetama nabacuju na sabor.¹⁹

Kasnije (2. I. 1870.)²⁰ stižu još dva pisma, jedno sa 27, a drugo sa 83 potpisa sličnog sadržaja.

Osim toga nije bilo po volji mnogim biskupima, što je većina otaca prihvatila predloženu listinu kandidata za odbor o stvarima vjere (deputatio pro rebus fidei). Želje ovih nijesu bile uvažene, a to je bilo uzrokom, što se stvorila odmah na početku sabora sve nezadovoljnija opozicija, saborska manjina, koja se protivi nauci nepogrješivosti ili uopće, ili smatra, da nije podesno vrijeme za definiciju.

10. prosinca zapoće redoviti rad sabora u generalnim skupštinama. Ponajprije bi uređeno pitanje izbora papinog za slučaj njegove smrti, dok sabor traje. Po tom zapoće rasprava o shemi »De doctrina catholica«, koja je trajala sve do 11. I. 1870. U II. svećanoj sjednici 6. I. 1870. položiše oci svećano vjeroispovijest. Poslije rasprave o shemi »de doctrina catholica« prešlo se na raspravu o shemi »circa disciplinam Ecclesiasticam«, koja je trajala sve do 22. II. 1870. Poslije toga prekinuto je redovito saborsko zasijedanje, što poradi toga, jer su mnogi oci bili nezadovoljni glede saborske dvorane, koja se pokazala vrlo nezgodnom za raspravljanje, te su željeli, da se tomu doskoči i ova tehnička poteškoća odstrani,²¹ što opet poradi saborskog poslovnika, jer se činilo, da se dosada-

¹⁷ Friedrich: o. c. I. B. 732 ss. III. 269., 744., 756., 794.

¹⁸ »Sacrosancta Vaticana Synodus« dd. 12. Dec. 1869. — Vd. C. V. 915 c ss.

¹⁹ C. V. 915. s.

²⁰ C. V. 917 b ss. 918 a ss.

²¹ C. V. 729 a.

šnjim načinom raspravljanja djelovanje sabora previše oteže. Dekretom »Apostolicis Litteris« dd. 20. II. 1870.²² što je po nalogu Pape Pija IX. proglašen u 20. generalnoj skupštini 22. II. 1870. promijenjen bi i popunjen dosadašnji saborski poslovnik. Tijekom saborskog zasijedanja opazili se nedostaci poslovnika ustanovljenog bulom »Multiplices inter«, budući da je rad sabora bio veoma r a z v u č e n. Da se dakle pospješi rad sabora, predložilo je predsjedništvo Papi, da se 7. točka dosadašnjeg poslovnika, koja govori o poslovanju generalnih skupština, ovako preudesi:

1. Kad se ocima porazdijele schemata, o kojima će se na saboru raspravljati, imade predsjedništvo sabora odrediti rok, dokle treba da svaki biskup schemata pregleda i eventualno stavi svoje opaske, što ih mora pismeno predati.

2. Opaske treba napisati ovim redom: najprije one, što se tiču čitavog schemata općenito, zatim one, što se tiču pojedinih dijelova schemata, i to onim redom, kojim slijede pojedini odlomci schemata.

3. Ako bi tko želio, da se u schematu promijeni koja riječ ili čitavi paragraf, neka tu promjenu umetne na dotično mjesto.

4. Ove opaske treba da oci sa svojim potpisima uruče saborskom tajniku, koje će ih predati dotičnom odboru, da ih pregleda.

5. Kada te opaske ispita za to određeni odbor, porazdijeli se tekst ispravljenog schemata među oce zajedno s kratkim izvještajem o pojedinim opaskama otaca, a predsjedništvo sabora ureče dan, kad će započeti rasprava o tom schematu u generalnoj skupštini.

6. Raspravljat će se najprije o čitavom schematu uopće, a kad se to svrši, redom o pojedinim točkama schemata napose. Govornici će poslije svoga govora pismeno predati konačni rezultat formule predsjedništvu.

7. Hoće li tkogod od otaca da govori o ispravljenom schematu, treba da predsjedništvu kaže, da li će govoriti o čitavom schematu, ili o njegovim dijelovima napose; u ovom slučaju treba da još označi, o kojem će dijelu schemata govoriti.

²² C. V. 67—69 c.

8. Biskupi, koji su članovi dotičnog odbora, što je pre-radio s chemat, mogu odmah zatraživši riječ od predsjednika sabora odgovarati na poteškoće govornikove, ili ako više govornika iznosi poteškoće o istoj stvari, mogu odbornici odgovarati na njih i nakon toga, kad se svi govornici obredaju, bilo to isti dan ili drugi.

9. Govornici treba da se drže predmeta, o kojem su najavili svoj govor. Ako se koji udalji od predmeta, treba da ga predsjednik opomene, da se vrati na stvar.

10. Ako se rasprava o nekoj stvari preko mjere otegne, premda se samo stvar već dovoljno pretresla, može predsjedništvo sabora na zahtjev najmanje 10 otaca upitati sabor, da li želi, da se dalje o tom raspravlja. Na zahtjev se većine prisutnih otaca može rasprava prekinuti.

11. Kad se svrši rasprava o jednom dijelu schemata, treba da predsjedništvo dade saboru da glasuje najprije o ispravcima, što su nastali tijekom raspravljanja, a zatim o čitavom tekstu onoga dijela schemata, o kojem se raspravljalo.

12. Glasuje se ovako: predsjedništvo pozove najprije one oce, koji stvar prihvaćaju, da ustanu, zatim one, koji stvar ne prihvaćaju. Prima se ono, što je primljeno apsolutnom većinom glasova.

13. Kad se ovako odglasalo o svakom dijelu schemata napose, glasuje se još konačno o čitavom schematu. Ovo se pak čini tako, da svaki biskup daje usmeno svoj glas sa »placet« ili »non placet«; ako pak glasuje uvjetno, »placet iuxta modum«, treba da svoj glas pismeno preda označivši svoj uvjet.²³

Kako se odatle vidi, ovom je dopunom saborskog poslovnika precizno određeno, kako se imade voditi rasprava u generalnim skupštinama. Tim se izbjeglo nedostatku, što se po prijašnjem poslovniku govornici nijesu držali u svojim govorima stalnog reda, kojim slijede schemata, te je tako mogao govornik često zastraniti od predmeta. Prema novom se poslovniku tomu dalo lako doskočiti, jer je bilo točno određeno, kojega se reda imadu govornici držati i o čemu smiju govoriti.

Za to je vrijeme, dok je bilo prekinuto redovito saborsko zasjedanje do 18. III. 1870. bila je popravljena saborska aula.

²³ C. V. 67—69 c.

a biskupima razdijeljen schema »De Ecclesia Christi«, o kojem su trebali oci da u roku od 10 dana pismeno pošalju tajniku sabora svoje opaske.²⁴

U to 28. II. 1870. upravi preko 400 biskupa na prijedlog armenskoga patrijarke Hassuna i poljskog primasa Ledochowskoga na sv. oca pismeno želju, neka bi dopustio, da se iznese na saborsku raspravu pitanje papinske nepogrješivosti.²⁵ Poglavlje o toj nauci ima se umetnuti poslije 11. pogl. schema »De Ecclesia Christi«.

18. III. 1870. nastavi sabor opet svoje redovito zasjedanje, te uze da raspravlja o preradenom schematu »De doctrina catholica«. Rasprava o tom schematu svršila se napokon 19. IV. 1870., te bi jednoglasno primljena u III. svečanoj sjednici 24. IV. 1870.²⁶

Potom se nastavila rasprava o »Malom katekizmu«, koja je konačno svršena u 50.²⁷ generalnoj skupštini 13. V., dok je međutim započela generalna rasprava o schemi »De Ecclesia Christi«. Na vruće molbe većine, koja je živo nastojala oko toga, da u saboru dođe svakako što prije na red rasprava o poglavlju nepogrješivosti papine, popustilo je predsjedništvo sabora u sporazumu s papom, da bude preinačen poslovni red, tako te je poglavlje o nepogrješivosti papinoj došlo na red u 4. poglavlju scheme »De Ecclesia Christi«, premda je manjina proti tome burno prosvjedovala. Generalna debata o toj schemi trajala je sve do 3. VI., a tada, pošto je predmet već bio iscrpljen, prekinuta bi gener. debata na zahtjev 150 otaca, te se prešlo na specijalnu debatu o pojedinim poglavljinama scheme. Manjina je i proti tomu postupku opet burno prosvjedovala, zato se odlučilo, da se u specijalnoj debati dade prilika svima govornicima, da dođu do riječi. Intenzivnost je postala upravo grozničava. Napokon je ipak i taj schema dovršen, od velike većine otaca primljen i svečano proglašen u 4. svečanoj saborskoj sjednici 18. VII. 1870. uz prisutnost 535 otaca, od kojih glasovaše samo 2 negativno. Poslije toga se biskupi razišli,

²⁴ C. V. 923 b ss. — 932 c.

²⁵ C. V. 729 ab.

²⁶ C. V. 730—740.

²⁷ C. V. 743 a.

a u Vatikanu je ostalo nešto preko 100 biskupa, koji održaše još 3 gener. skupštine, gdje su raspravljali o disciplinarnim pitanjima apost. misija i biskupskoj sedisvakanciji. Burni politički događaji spriječili su, te se nije sabor više mogao sastati, a papa je Pijo IX. 20. X. 1870. odgodio sabor apostolskim pismom »Postquam Dei munere« na neizvjesno vrijeme²⁸. To je otprilike okosnica povijesti vatic. sabora, dok ćemo o pojedinih epizodama, što zasijecaju više ili manje u naš predmet, prigodice štogod više reći tijekom raspravljanja.

U kojem se stadiju nalazila nepogrješivost pape u doba vatikanskoga sabora? Nauku o nepogrješivosti papinoj, što je na vatic. saboru najviše zaokupila mišljenje biskupa i uopće svekolike javnosti, definirao je taj sabor ovako:

»... definimus, Romanum Pontificem, cum ex Cathedra loquitur, id est cum omnium Christianorum Pastoris et Doctoris munere fungens, pro suprema sua Apostolica auctoritate doctrinam de fide vel moribus ab universa Ecclesia tenendam definit, per assistentiam divinam, ipsi in beato Petro promissam, ea infallibilitate pollere, qua divinus Redemptor Ecclesiam suam in definienda doctrina de fide vel moribus instructam esse voluit; ideoque eiusmodi Romani Pontificis definitiones ex sese, non autem ex consensu Ecclesiae, irreformabiles esse.

Si quis autem huic Nostrae definitioni contradicere, quod Deus avertat, praesumpserit; anathema sit.²⁹

Rimski je dakle biskup nepogrješiv, kad govori ex cathedra, t. j. kad kao pastir i učitelj sviju kršćana najvišim apostolskim ugledom proglašuje vjersku ili čudorednu nauku, koju treba da drži svakolika crkva. Ta je nepogrješivost ona božanska pomoć, što je papi obećana u sv. Petru i što po volji božanskog Spasitelja pripada njegovoj crkvi, kada definira koju vjersku ili čudorednu nauku. Zato su takve definicije rimskoga biskupa nepromjenljive, i to same po sebi, a ne istom po privoli crkve.

Nauku o nepogrješivosti papinoj obilno potvrđuju sva vrela božanske objave: Sv. Pismo³⁰, usmena predaja sv. otaca,

²⁸ C. V. 497. d sqq.

²⁹ C. V. 487 b; Denzinger-Bannwart Ench. 1913. Herder; n. 1839.

³⁰ Matth. 16, 18.; Mark. 16, 16.; Luc. 22, 31. 32.

crkvenih sabora, rimskih biskupa³¹ i svekolike crkve kroz sva vremena.³² Nije mi zadaća, da iznosim dokaze za tu nauku, već ćemo samo ogledati, što o toj nauci sudi spekulativna teologija, i u kojem se stadiju nalazila u vrijeme vatik. sabora neposredno prije, nego je definirana. Čujmo prije svega, što drži o tom najveći bogoslovski auktoritet, Sv. Toma Akvinski:

»Ad illius (sc. R. Pont.) auctoritatem pertinet editio symboli, ad cuius auctoritatem pertinet finaliter deter minare ea, quae sunt fidei, ut ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad auctoritatem Summi Pontificis, ad quam maiores et difficiliores Ecclesiae quaestiones referuntur. Unde et Dominus Petro dicit ... »Ego pro te rogavi...« Et huius ratio est, quia una fides debet esse Ecclesiae ..., quod servari non posset, nisi quaestio fidei exorta determinaretur per eum, qui toti Ecclesiae praestet, ut sic eius sententia a tota Ecclesia firmiter teneatur.«³³

Ovo mišljenje svoga učitelja usvojili su kasnije za sva vremena njegovi učenici, skolastička škola, i svi njezini pristaše. Najznatnija sveučilišta, kao luvensko, pariška Sorbonna i španjolska sveučilišta vazda su izlagali i branili ovu nauku. Isusovci, nasljednici skolastika, vazda su bili vjerni pobornici ove nauke i čuvali je kao baštinu svojih velikih bogoslova, Belarmina, Suareza, Vasqueza, de Lugo, Pallavicini i drugih učenih muževa, te je stoga razumljivo, što su baš i u doba vatik. sabora bili tako neustrašivi branitelji ove nauke. I franjevci na čelu sa svojim prvakom Duns Scotom pristaše su ove nauke.³⁴

Najglasovitiji njemački bogoslovi i sveučilišta bili su također gorljivi branitelji pap. nepogrješivosti. Tako Albert Veliki, učitelj sv. Tome Akvinskog, što je učio na sveučilištima u

³¹ Tanquerey: *Synopsis theol. dogm. fund.*¹⁵ (Desclée & Socii, Romae, Tornaci Parisiis 1914.) str. 476—481.; Žerjavić: *Nepogrešljivost papina* (Zagreb 1870.) str. 10—167.; D. Palmieri S. I. *Tractatus de Rom. Pontifice*³ (Prati Giachetti 1902.) str. 600—629.; Denzinger-Bannwart: *Enchiridion*¹² (Fr. in Br. 1913. Herder) nn. 100, 109, 110, 160, 161, 171, 172, 273, 288 n². 351, 466, 694, 730, 1000, 1319, 1839.

³² Žerjavić: *ibidem*.

³³ Palmieri: *De Rom. Pontif.* str. 628. — Granderath: *Gesch. d. vat. Konz.* III. 53 ss.

³⁴ Granderath: *o. c.* III. 177 s.

Kölnu, Hildesheimu, Augsburgu, Freiburgu i Regensburgu. Kasnije brane ovu nauku bl. Kasinije, glasoviti kanonisti: Schmalzgrüeber S. I., Reiffenstuel O. M., Schmier O. S. B. i Laymann S. I. što su slovili kao najznatniji učitelji njemačkih sveučilišta.³⁵

Melchior Canus dapače pozivajući se na svjedočanstva sv. otaca, velikih crkvenih učitelja (Jeronim, Ciprijan, Ambrozije, pape Grgur Vel. i Nikola I.) otvoreno žigoše protivnu nauku kao herezu, od koje opravdava samo ignorantia invincibilis.³⁶ Suarez († 1617.) veli: »Katolička je istina, da je papa, kad govori *ex cathedra*, pravilo vjere, što ne može zablutiti, kada što god predlaže čitavoj crkvi da vjeruje. Tako danas uče svi katolički učitelji, te držim, da je stvar *defide certum*.«³⁷ Karakteristično je, kako vidimo, što već on poznaje izraz »*ex cathedra*«. Taj dakle izraz nije u doba vatic. sabora bio posve nov.

Nadalje su od bogoslova, što su učili i branili nauku nepogrješivosti papine, znatni i ovi: kard. Orozije, Fran nadb. rouenski, Gavro Abbaspinej b. orleanski, kard. Gotti, Milante b. stabiumski, Fenelon nadb. u Cambraiu, Jakob serryjski, Petar Camus b. u Bellyu, sv. Franjo Saleški. Nadalje Antun Carleski, Celestin Sfondrati, Chartier, Bosevin, Trolla, Pet. Matthaeus, Duval, Cabassucije, Thyrsus Gonzales, Sotus, Nikola Lyranski, Spondan, Thomasin, Buteau, Charmes, Dominik Banez, Berti, Mansi, Roncaglia i drugi bogoslovi posredne prošlosti, tako te je Sardagna rekao, da se nauka o nepogrješivosti papinoj može s pravom zvati »*communis doctrina scholarum*.«³⁸ I sam Turnely inače galikanac, ali ovdje nepristrani svjedok, zagovara ovu nauku.³⁹

U neposrednoj prošlosti stajali su na braniku ove nauke bogoslovi: Mamachi, Zacharia, Ballerini, Sv. Alphonso Liguri, Devoti nadb. kartaški (1824.), Maistre, Muzzarelli, Perrone, Capellari, Murray, Vard, Schrader, Ries, Schneemann,

³⁵ Granderath op. cit. III. 207.

³⁶ C. V. 1478 b.

³⁷ C. V. 1378 d.

³⁸ Žerjavić: o. c. 152 s.

³⁹ Žerjavić op. cit. 156., Granderath: o. c. III. 86.

Gury,⁴⁰ Klee;⁴¹ za vrijeme pak samog vatic. sabora: Cardoni, Reali, Bianchi, Ghilardi, Azarian, Freppel, Zinelli, Stecanella,⁴² Wilmers⁴³ i drugi. Da ipak ovo jednodušno teoretsko uvjerenje bogoslova o nauci nepogrješivosti nije nipošto bez temelja, vidi se najbolje odatle, što svi pokrajinski crkveni sabori u neposrednim decenijama prije vaticanskog sabora praktički potvrđuju i svjedoče, kako je vjera u nepogrješivost papinu svuda raširena. To nam svjedoče pokrajinski sabori⁴⁴: u Toursu, Avignomu (1849.); u Bordeauxu i Irskoj (1850.); u Westmünsteru (1852.), Amieniu (1853.), Kölnu, Pragu, Kalocsi (1860.); Utrechtu (1865.) i Baltimoru (1866.). Na posljedku priznaje ovu nauku oko 500 biskupa sabranih prigodom centenarijskog slavlja sv. Apostola u Rimu 1867.⁴⁵

Ovako jednodušnu predaju crkvenu nijesu kadri da pomute pojedinački i osamljeni protivni nazori, što se pojavljuju tu i tamo u crkvenoj povijesti. Do konca 14. stoljeća nema uopće traga, a bi tko zaniijekao ovu nauku. Kobni zapadni raskol bio je povodom, te su neki bogoslovi⁴⁶ stali iznositi teoriju, da je koncil nad papom. Praktički dolazi do izražaja ova teorija po prvi puta na kosničkom saboru, a zatim na baselskom. Najjače se ova zabluda ukorijenila na francuskom tlu, gdje jasnije izbija pod imenom galikanizma,⁴⁷ a od njega je usvajaju jozefinizam, febronianizam i pistojska sinoda (1786.).⁴⁸ Bez obzira dakle na ove pojedinačke nazore, što ih vazda nazivamo osamljenima, s pravom veli Dechamps, da je nauka o

⁴⁰ Žerjavić o. c. 157.

⁴¹ Granderath: o. c. II. 261.

⁴² ibidem III. 14 ss. bilj.

⁴³ ibidem III. 44.

⁴⁴ Žerjavić: o. c. 156 s.

⁴⁵ C. V. 932 d 933 a—d.

⁴⁶ Tako pariški prof. Konrad Gelnhausen, Heinrich Langenstein, Petar Ailly, njegov učenik Gerson, te kanonista i kasnije kardinal Zbarella († 1417.) cf. Marx: Lehrbuch der Kirchengesch.⁸ (Trier 1913.) str. 494 s.

⁴⁷ Francuski kler pristao je na sinodi u Bourgesu (1438.) na t. zv. pragmatičku sankciju, gdje među ostalim člancima proglašuje ovu zabludu državnim zakonom. Za Ljud. XIV. izdaje franc. kler u Parizu 1681.—82. 4 galikanska članka, koji su temelj galikanizma. Cf. Marx: Lehrbuch der Kirchengesch. 722 ss.

⁴⁸ Ibidem 725.

najvećem ugledu Namjesnika Hristovog (t. j. o nepogrj.) doctrina certa, proxima fidei, nadalje zajednička ili općenita nauka svih katoličkih škola, tako te se protivno mnijenje doista ne može zvati vjerojatnim, dosljedno niti slobodnim.⁴⁹ Tako je nauku o nepogrj. papinoj, premda još nije bila izričito proglašena, de facto već sva crkva od davnine barem implicate, t. j. virtualnim i ekvipolentnim načinom proglašenu u formuli ekum. crkv. sabora, vjerovala.⁵⁰ Ovu je nauku, kako smo vidjeli, učila i branila velika većina bogoslova, tako te je u vrijeme vatic. sabora to bila communis doctrina theologorum. Trebalo je samo, da još bude od crkve svečanim načinom jasno proglašena. Nije dakle vatic. sabor počinio nikakav neprirodni skok, kad se odlučio za definiciju ove nauke, što je već bila sasvim dozrela za taj proces. Naprotiv bio je taj korak sasvim opravdan i promišljen. Crkva naime može, što više i mora da definira takvu vjersku nauku, što je još nije svečanim načinom proglasila, ako se o toj nauci počinje sumnjati ili je otvoreno nijekati, premda je sadržana u objavi, a implicate i u svjedočanstvima crkvene predaje.⁵¹ I doista u liberalnim se krugovima u najnovije doba stala javljati za-bluda, da dostaje prema odredbama papinim u stvarima vjere i ćudoređa »silentium obsequiosum«, t. j. samo izvanjska pokornost, dok ne rekne o tom crkva svečano svoj sud.⁵² Napose je pak racionalizam sasvim zanijekao svaki auktoritet i proglasio jedini razum najvišim auktoritetom. Bilo je sasvim opravdano i na svom mjestu, da crkva u takvom času ustane na obranu svoje nauke, te svečano proglasi ovu vjersku istinu, i tako utvrdi svoje vjernike u pravoj istini.

Pita se jošte sada, da li se prije definicije smjelo braniti protivno stanovište, a da branitelj ne bude kriv hereze. Na to je lako odgovoriti. Znamo naime, da je hereza poricanje izričito objavljene i od crkve jasno proglašene nauke. Nauka pak papine nepogrješivosti, kako smo već spomenuli, bila je i u sv. Pismu i usmenom predajom samo implicate i virtuelno

⁴⁹ C. V. 1343 c d 1344 a. Slično i b. Pie iz Poitiersa vd. C. V. 1259.

⁵⁰ C. V. 284 c.

⁵¹ C. V. 284 c.

⁵² C. V. 931 d.

objavljena i proglašena.⁵³ U toliko je dakle pitanje nepogrješivosti papine prije vatik. sabora bilo još otvoreno, te se s toga moglo teoretski raspravljati za nj i protiv njega, a da se tim ne prekine zajednica s kat. crkvom, dosljedno nije se moglo upisati nikomu u herezu, ako bi zauzeo protivno stanoviše. Svatko je u tom pogledu mogao mirne duše braniti svoje uvjerenje, te iznositi svoje razloge ili teškoće. Bila bi stoga najveća nepravda osuđivati nekoga, koji prije dogmat-ske definicije prema svome savjesnom i ozbiljnom uvjerenju brani svoje protivno mišljenje, navlastito ako se uzato još osniva na ozbiljnim razlozima. Nitko od ljudi nije tako savršen, da se ni u čemu ne bi mogao prevariti. Različitost pak mišljenja pogotovo u zamršenijim pitanjima ni malo ne škodi. Što više mnogo pridonosi, da se stvar dublje pronikne i napokon razbistri. Tako je bilo i s ovim pitanjem u doba zasijedanja vatik. sabora. Prema tomu ne trebamo se ni malo čuditi, ako se tkogod i od katolika našao, te je poricao ovu nauku. Stoga se nijekanje papine nepogrješivosti prije definicije ne može zvati herezom, jer nije jošte izričito definirana, već samo da naginje herezi (haeresi proxima), budući da je protivna proxima fidei divino-catholicae.⁵⁴

U ovom svom prikazu želim da podam čitaocima približnu sliku, kako su se Hrvati držali prema nauci papine nepogrješivosti. Da nam slika bude preglednija, promatrat ćemo ponajprije, kako su se prema toj nauci držali na saboru biskupi hrvatskih zemalja. Zatim ćemo promotriti, kako se držalo prema tomu pitanju hrvatsko svećenstvo, i napokon hrvatski lajikat, bilo inteligentniji slojevi, bilo ostala šira javnost hrvatska. (Nastavit će se.)

⁵³ C. V. 284 c.

⁵⁴ C. V. 1478 b.